

PREDGOVOR

Pojava prvog udžbenika Međunarodnog privrednog prava na Pravnom fakultetu u Beogradu treba da bude zapažena ne samo kao novost u našoj pravnoj literaturi nego i kao zadovoljenje jedne pedagoške potrebe koja se dugo vremena oseća.

Karakteristike Međunarodnog privrednog prava kao posebne pravne discipline dugo vremena na svetskom planu izazivale su lutanja gde ovu disciplinu treba svrstati. Nesumnjivo je da Međunarodno privredno pravo reguliše odnose između subjekata koji pripadaju raznim suverenim zajednicama i da su države i neposredno zainteresovane za zaštitu svojih ekonomskih interesa koji se manifestuju u međunarodnim privrednim odnosima. Otuda se neko vreme tvrdilo da Međunarodno privredno pravo treba da bude deo Međunarodnog javnog prava. Dok je logika stvari u vreme stvaranja ove nove discipline, neposredno posle svršetka drugog svetskog rata, u međunarodnim ekonomskim odnosima videla samo etatističke odnose, dotle su ti odnosi po svojoj sadržini zahtevali njihovu depolitizaciju i slobodu akcije privrednih subjekata. Isto tako po svojoj sadržini ovi odnosi su upućivali na potčinjavanje sudskim instancama i eventualno posebnim arbitražama sa sudskom procedurom. Ne bismo smeli reći da se diplomatija mogla potpuno dezinteresovati za ove odnose, ali moramo naglasiti da se sve više utvrđivalo da pravna sigurnost u tim odnosima i primena tehničkih pravila o njihovoj sadržini je odvajala Međunarodno privredno pravo od Međunarodnog javnog prava i ukoliko se Međunarodno privredno pravo više razvijalo utoliko je to odvajanje bilo potpunije.

S druge strane trebalo je da prođe više od decenije da autori utvrde da je isto tako pogrešna pretenzija nekih autora Međunarodnog privatnog prava da Međunarodno privredno pravo shvate kao svoj deo i pokušaju da na njega primene ono što je bitno u Međunarodnom privatnom pravu. Međutim, suština Međunarodnog privrednog prava je ukazala da se ono ne može podvrći pravilima Međunarodnog privatnog prava jer ugovorne strane, po pravilu nisu države, već drugi subjekti Međunarodnog poslovnog prava. Međunarodno privredno pravo je ugovorno pravo i tu ugovorne strane po pravilu nisu države, već drugi subjekti Međunarodnog poslovnog prava. Međutim, od ugovora koje reguliše Međunarodno privatno pravo oni se razlikuju baš u pogledu autonomije volje i potčinjavanja teritorijalnim zakonima. Međunarodna pravila pisanog ili običajnog prava koja regulišu odnose iz Međunarodnog privrednog prava, u suštini su skoro imperativnog kara-

ktera. Umesto potčinjavanja raznim teritorijalnim zakonima ona nose obeležeje uniformnih pravila. Ako bi se ostavilo strankama da biraju potčinjavanje različitim teritorijalnim zakonima, bila bi dovedena u pitanje brzina sklapanja tih poslova i njihova pravna sigurnost. Međunarodni promet zahteva više sigurnosti i vodi ka univerzalizaciji Međunarodnog privrednog prava tako da se preciznim shvatanjem pojedine institucije i klauzule stvara materijalno Međunarodno privredno pravo kod koga, obrnuto od Međunarodnog privatnog prava, suština leži u zajedničkim propisima i ne traži se u rešenjima nacionalnih zakonodavstava, nego se povremeno upućuje na nacionalna zakonodavstva za regulisanje detalja.

Ukoliko je međunarodna trgovina razvijenija, ukoliko je međunarodni saobraćaj postao češća pojava i ukoliko on obuhvata veće prostorne granice u kojima se obavlja, — utoliko je potrebno omogućiti manje diskusija o pravnim propisima koje treba primeniti.

Nekadašnje svodenje međunarodnih odnosa na ugovor o kupovini i prodaji i uglavnom pomorski transport koji su ih ispunjavali u celini, danas više ne odgovara stanju stvari. Već od sredine XIX veka ukazala se potreba da se sistem međunarodnih obračuna i plaćanja unificira i da se stvore uniformne konvencije o menici i čeku. I pored toga što su održane konferencije za uniformno međunarodno privatno pravo (Haške konvencije) na prelazu iz XIX u XX vek osetilo se da takozvano privatno međunarodno pomorsko pravo traži neposredna uniformna pravila koja se neće oslanjati na različite sisteme teritorijalnog prava. Ono se odvojilo od Haških konvencija o sukobu zakona i stvoren je sistem Briselskih konvencija koji se stalno obogaćuje i dopunjuje. Stvaranjem Svetske poštanske unije materijalno pravo o poštanskom saobraćaju dobija uniformu sadržinu. Iz dana u dan sve grane međunarodnog saobraćaja potčinjavaju se sve većem broju uniformnih propisa. Umesto da ti propisi zavise od nacionalnih, javlja se jedan novi pravni fenomen — opšta tendencija nacionalnih zakonodavstava da se u svim materijama koje dobijaju međunarodni aspekt, nacionalni propisi i prilagođavaju utvrđenim međunarodnim uniformnim pravilima. Čak i ugovor o kupovini i prodaji u međunarodnim privrednim odnosima nije mogao ostati privržen starim pravilima Međunarodnog prava i potčinjavanju regulama o sukobu zakona. I on je postao predmet reglamentacije putem uniformnih, univerzalnih ili bar regionalnih međunarodnih pravila. Stvaraju se međunarodni standardi i briga nacionalnih zakonodavstava da im se približe. A ta pojava izdvaja Međunarodno privredno pravo iz Međunarodnog privatnog prava i daje mu karakter posebne pravne discipline, koja je po sadržini instituta bliža građanskom i privrednom pravu, a po tendencijama međunarodne saradnje vodi računa i o Međunarodnom javnom pravu.

Jugoslavija je u zadocnjenju sa formiranjem stručnjaka Međunarodnog privrednog prava. Pošto nismo vodeća država u međunarodnim privrednim odnosima, dugo smo prilazili već formiranim uniformnim pravilima empiričkim putem. Stručnjaci koji su morali da ih primenjuju, prema našim zapažanjima, nisu umeli dovoljno da razumeju pravila ove nove grane prava, jer su međunarodnim privrednim odnosima pristupali pod opterećenjem poznavanja pravnih pravila i pravne tehnike domaćeg prava. To je izazvalo potrebu da se počne i kod nas sa sistematskim proučavanjem Međunarodnog privrednog prava i sa njegovim uvođenjem u nastavne programe.

Na Pravnom fakultetu u Beogradu ovaj pionirski posao bio je poveren profesoru dr Borku Nikolajeviću, koga je prerana smrt sprečila da rezultati njegovih istraživanja budu objavljeni. Ovaj posao je uspešno nastavio dr Radomir Đurović koji objavljuje rezultate svojih istraživanja u ovoj knjizi.

Verujemo da treba pre svega naučiti mlade pravnike da postoji ova grana prava, da ta grana živi svojim životom koji zavisi od međunarodnih kretanja poslovne privrede, da se sadržina tih pravila stvara na međunarodnom planu i da su pojedine države nemoćne da svojim ogradama ili tumačenjima izbegnu njihovu primenu, jer svaka takva ograda predstavlja sopstveno isključenje od učešća u međunarodnom poslovnom prometu. Sigurno je da pojedine poslovne zajednice i nacionalne države mogu uticati na stvaranje i menjanje međunarodnih standarda, ali moraju se povinjavati i poštovati one standarde koji su na snazi. To je uslov za učešće u međunarodnoj privrednoj saradnji i međunarodnoj podeli rada, pojavama kojima Ustav SFRJ posvećuje naročitu pažnju i koje naša pravna i privredna praksa ističu svakoga dana sve više kao neminovnu potrebu našeg privrednog razvitka.

To su razlozi radi kojih pozdravljamo knjigu dr Radomira Đurovića smatrajući da je on dao veliki doprinos našoj pravnoj literaturi i da je pravilno što je sadržinu svoje knjige posvetio pravnim pojmovima i pravnoj sadržini oblika međunarodne poslovne saradnje, ostavljajući kolegama sa ekonomskih fakulteta da oni izvrše potrebne procene nužnosti ove saradnje na međunarodnom ekonomskom planu.

Profesor dr MILAN BARTOŠ